AOFDersleri.com

ÇEVRE SOSYOLOJİSİ

ÜNİTE 6

KENT YOKSULLUĞU VE ÇEVRE

Ayça MUTLUCAN

AOFDersleri.com

GÜNÜMÜZDE YOKSULLUĞUN DEĞİŞEN NİTELİKLERİ VE ÇEVRESEL TEHDİTLER

- **Günümüzde yoksullaşmaya ilişkin sebepler:**
  1- Bilgi ve ileri teknoloji yoğunlujlu ekonomik yapılanma.
  2- Kentsel, mekansal ayrışma ve kutuplaşmalar.
  3- Güvenlik, korunmasızlık ve riskler.
  4- Nüfus miltarının artması.
- **UNESCO verilerine göre dünya nüfusunun;**
  - 1975'te %38'i,
  - 2000 yılında %47'si, *kentlerde yaşarken,*
  - 2015 yılında bu oranın %54'ü
  - 2025 yılında ise %60'ı *kentlerde yaşaması beklenmektedir.*
- **Bu da şu anlama gelmektedir:** Doğal kaynakların daha fazla istismarı, çevresel sorunlar, sağlık riskleri ve sosyal dışlanmada artış.
- **Küresel ekonomi** üretim süreçlerini, iş gücü piyasalarını, siyasal ve toplumsal koşullar farklılaştırmakta, ekonomik büyümenin gerçekleş(e)memesinden en fazla **kent yoksulları** etkilenmektedir.
- **Benzer biçimde** gelişen dünyada "yeni yoksullukla" birlikte kentlerde **slumlar** ve **gettolar (düşük standartlaşmalı konutlaşmalar)** yayılarak görünürlükleri artmaktadır.
- **En yoksul ülkelerin kentlerinde;**
  - Temiz suya erişim eksikliğindne kaynaklanan sağlık riskleri,
  - Yetersiz sağlık hizmetleri,
  - Yetersiz artık imhası,
  - İç ortam hava kirliliği gibi riskler,
  - Ve sağlığa olan etkileri küresel olarak modern hastalıklarla karşılaştıklarında üç kat daha fazla yaşanmaktadır.
- **Dünya kent nüfusunun** 2025 yılında iki kat artarak **4 milyar** olması beklentisi yoksulluğun yakın gelecekte daha çok kentsel bir görünüm kazanacağına olan inancı güçlendirmektedir.
- **Tarihsel olarak** kökleri eskilere dayanan yoksulluk, *Batı'da* **17. Y.y'la kadar** toplumsal bir sorun ve kamusal bir sorumluluk olarak görülmemiştir.
  - **Daha çok** bireyin doğasının ya da kendi tutum ve davranışlarının bir sonucu olarak değerlendirilmiştir.
- **Hava Kirliliği:** Hava kirliliği, bina dışı açık havada bir veya daha fazla türden kirleticinin insan, bitki ve hayvan yaşamına; ticari veya kişisel eşyalara ve yaşamaktan zevk duyulabilecek bir çevre kalitesine zarar veren miktarda belli bir sürenin üstünde bulunmasıdır.
- **19.y.y son çeyreğinde** yaşanan krizler, siyasal ve toplumsal dönüşümler, yoksulluğu daha da artırmıştır.
  - **Durkheimci kolektif bilincin,** çalışma etiğinin ve liberalizmin "bırakınız yapsınlarcı" piyasa anlayışına göre, çalışabilecek yoksulların yoksulluğunu kendiliğinden çözülebileceğine inanılmıştır.
  - **Çalışamayacak durumda olan** *kimsesiz yaşlı, çocuk ve düşkünlerin ise,* yoksulluklarının giderilmesinde geleneksel dayanışma kurumlarının yanında yerel kamusal kurumlara ***kısmi yoksulluk yasalarıyla*** yardım yapılması öngörülmüştür.
- **20. Y.y'da ise,** yoksulluk yine ekonomik kalkınmacı bir bakışla, giderek sanayileşen bir tüketim toplumu yaratma isteğinin yanında *sosyal devletin gelişimiyle* birlikte ele alınmıştır.
  - **Modern** sosyal güvenlik ve sosyal yardım kurumlarıyla yoksullar, vatandaşlık ve hak temelli bir bakışla, derecelendirilmiş bir yardım sistemine dayalı olarak yoksullukları belirlenmeye çalışılmıştır.
  - **Sanayileşmenin** ve kentleşmeninn **çevre sağlığı** ve ekosisteme olan yarattığı riskler ve oluşan yeni risk toplumunun sonuçları **1960'lara** kadar çok da dikkate alınmamıştır.

- **Çevre sağlığı:** İnsanı ve diğer canlıları, canlılıklarını sağlıklı sürdürme yönünde etkileyecek çevre koşullarını sağlama çalışmalarıdır.
- **1960'lı yıllardan itibaren yoksullar,** yoksunlukları doğrultusunda kategorilere ayrılmaya başlanmış ve her geçen yıl yeni tanımlamalar yapılmıştır.
- Sosyologlar, iktisatçılar ve psikologlar başta olmak üzere çok sayıda sosyal bilimci yoksulluğu "*hak, ihtiyaç, tüketim, algı"* gibi kavramlar etrafında ölçmeye ve değerlendirmeye çalışmışlardır.
- **Özelliklede** sosyolojinin kurucularından olan **G.Simmel, Le play'in** çalışmalarının yanı sıra **Boot, Bowley** ve **Rowntree** gibi iktisatçıların çalışmaları bu konuda öncü olmuştur.

- **Yoksulluk** çoğu kez "*mutlak yoksulluk, yoksulluk sınırı ya da çizgisi ve yoksulluk açığı, geçim standartı ya da açlık sınırı"* gibi kavramlar etrafında incelenmiş ve hesaplanabilirliği için farklı ölçütler geliştirilmiştir.
- **Yoksulluk olgusu** daha çok *ekonomik kalkınma sürecinde* ele alınmış ve ilk yaygın kurumsal hesaplamalar *ABD'de* yapılmıştır.
  - **ABD'de 1960 yılında yapılan hesaplamalar ile;**
    1- Yoksulluk sınırı aile başına 1000 dolar olarak hesaplanmıştır.
    2- Açlık sınırı altında yaşayanların oranı %14,5
- **1970'lere kadar** kent yoksulluğunu tarif etmek için *"Tek ebeveynli daha çok erkek ailelerin ağırlıklı olduğu"* aileleri kullanmkatadır.
- **Dünyada ve Türkiye'de** yoksulluk çalışmaları ağırlıklı olarak kentlere ve yoksulluğun yoğun olduğu bölgelere ya da en somut biçimde göz önünde olduğu mekanlara, *Latin ve Kuzey Amerika, Somali, Etiyopya, Bangledeş, Hindistan gibi ülkelere yönelmiştir.*
- **Afrika, Asya ve Latin Amerika'da** *600 milyon* kent yoksulu yetersiz çevresel hizmetlerden etkilenmektedir.
- **Birleşmiş Milletler Çevre programı'nın 2008** yılı raporunda da belirtildiği gibi *düşük ölçütlü konutlar(slumlar,gettolar/gecekondular), yetersiz ve kirli su, sağlık hizmetlerinin eksikliği ve toprak altı sistemleri, dış mekan/açık hava kirliliği ve kapalı mekan hava kirliliği, düşük kalitede yemek/pişirme yağlarından* kaynaklanan etkiler insan sağlığını olumsuz etkilemekte, hatta yaşamsal risk oluşturmaktadır.
- **21.y.y ilk çeyreğinde** küreselleşmenin yarattığı eşitsizlikler ve riskler yeni yoksulluk biçimlerini beraberinde getirmekte, sadece kimsesiz, yaşlı, engelli ve çocuklar gibi çalışmayan kişi ve öbekleri değil, aynı zamanda kadınları, göçmenleri, çalışan yoksulları ve diğer çok sayıda öbek ve sınıfı da kapsamaktadır.

YOKSUL KİMDİR VE YOKSULLUK NEYİ İFADE EDER?

- **Yoksulluk:** İnsanların kabul edilebilir yaşam koşullarına özgür ve insana yakışır, kendine ve başkalarına saygılı, uzun, sağlıklı ve yaratıcı bir hayat sürdürebilmeleri için gerekli insani, en temel öğe olan fırsat ve öğelerden yoksun olmasıdır.
- **Yoksulluk kavramı,** genel olarak "insan ihtiyaçları" kavramına dayanarak ele alınmakta ve yaşamın gerektirdiği olanaklardan yoksun olma durumunu ifade etmektedir.
- **Tarihsel olarak** *yoksulun kim olduğu sorusuna* verilen ilk yanıt **17.y.y 1601** yılında İngiltere'de çıkarılan **230** yıl yürürlükte kalan **Elizabeth Yoksulluk Yasası** ile olmuştur.
- **Bu yasada** yoksullar temelde üç öbekte ele alınmıştır.
  - **İlk öbekte,** Yoksullulu, toplumca kabul edilen sakat, kör. **Bu öbektekilere** barınacak yer ve yiyecek yardımının yapılması öngörülmüştür.
  - **İkinci öbekte,** sakatlığı olmayan ve çalışabilecek durumda olan yoksullar (erkekler) dahil edilmişlerdir. **Bunların** kamusal işlerde, gerekiyorsa zorla çalıştırılması, aksi takdirde cezalandırılması kabul edilmiştir.
  - **Üçüncü öbekte,** kimsesiz çocuklar yer almış ve yetimhanelerde barınma ve eğitim olanaklarının sunulması kararlaştırılmıştır.

- **İnsanın toplumsal bir varlık olması ve fiziki varlığını sürüdrebilmesi için gerekli olan ihtiyaçlar:** *Beslenme, barınma, eğitim,kültürel ve sağlık ihtiyacı ve ortak yaşama, dinlenme, güven duyma.*
- **Yoksulun** kim olduğuna verilen yanıt zamanla değişmiştir.
  - **Yoksulluk,** uzun zaman çalışamayacak ve bakıma muhtaç kişilerle, işsizlere verilen bir kimlikti.
  - **Günümüzde ise yoksul,** sadece işsiz ya da çalışamayacak durumdaki kişileri ve muhtaçları tanımlamakta, yani üretim, tüketim ve sınıf ilişkilerinin dışında ele alınmaktadır.
  - **Bugün s**üreksiz, güvencesiz ve marjinal(değişik) işlerle geçinmekte olan, kötü ve çökmüş kentsel mekanlarda yaşayan ve dışlanan çevresel ve diğer risk içinde yaşayan cinsel, ırksal, etnik ve dinsel kimliklerle örtüşen kişiler de yoksul kabul edilmektedir.

YOKSULLUĞUN ÖLÇÜLMESİ SORUNSALI VE YOKSULLUK TÜRLERİ

- **Yoksulluk d**aha çok az gelişmiş ülkelerin sorunu gibi görünsede sanaylişemiş pek çok ülke içinde yoksulluk sorunu önemini korumaktadır.
- **Dünya bankası'nın 2000 yılında** yayınladığı raporda yoksulluğun ölçülmesinde temel ihtiyaçlar yaklaşımı benimsenmekte ve iki düzeyde ele alınmaktadır.
  - **İlk olarak,** yoksulluk bireyin (ya da ailenin) yaşamını asgari düzeyde sürdürebilmesi için gerekli, yeterli gıdaya, barınmaya ve giyisiye olan ihtiyaçları ile evde gerekli temel eşya ve araçlara sahip olması olarak tanımlanmaktadır.
  - **İkinci olarak,** ilk ihtiyaçlara ek olarak içme suyu, toplu taşım, sağlık, eğitim, refah ve kültürel etkinlikler gibi yaşadığı toplumsal çevrede ihtiyacı olan temel alt yapı hizmetleri olarak belirlenmektedir.

Temel İhtiyaçlar Temelinde Yoksulluk: Mutlak ya da Açlık Yoksulluğu

- **Mutlak Yoksulluk:** İnsanın biyolojik olarak kendisini üretebilmesi için gerekli kaloriyi ve gerekli diğer besin bileşenlerini sağlayacak beslenmeyi gerçekleştirememesi durumudur.
  - **Diğer bir tanım,** hanehalkı veya bireyin yaşamını sürdürecek asgari refah düzeyini yakalayamaması durumudur.
  - **Mutlak yoksulluk** KOPENHAG'da *1995 yılında* gerçekleştirilen Dünya Sosyal Gelişim Zirvesi'nde tanımlanmıştır.
- **UNDP'nin gelişmekte olan ülkelerdeki mutlak yoksulluğu ölçmek için kullandığı "İnsani Yoksulluk İndeksi'nde" üç temel ölçüt kullanmaktadır.**
  1- Doğumdan 40 yaşına kadar yaşamama olasılığı ile ölçülen erken yaşta ölüm;
  2- Yetişkinler arasında okur yazar olmayanların oranı ile ölçülen ve kişilerin iletişim ve okuma dünyasından kopukluk düzeyini gösteren bilgi;
  3- Eşit olarak hesaba katılan yaşına göre olağan kilosunun altında olan çocukların oranı ve sağlıklı içme suyuna erişimi olmayanların oranı ile ölçülen insanca bir yaşam kalitesi.
- **Dünya Bankası'nın 1990 tarihli çalışmasında mutlak yoksulluk;**
  - Bir insanın hayatta kalabilmesi için günlük kalori miktarı olan *2400 k/cal* hesaplanmasına dayanmaktadır.
  - Tıbben olağan bir erişkinin yeterli kalori alabilmesi için gerekli kalori *2800-3000,*
  - Ağır işlerde çalışan için ise *3200-3800 k/cal* esas alınmaktadır.
  - Bu noktadan hareketle günlük geliri 2400 kalorilik besini almaya yetmeyen insanlar **mutlak yoksul** olarak tanımlanmaktadır.
  - Mutlak yoksulluk sınırı a**z gelişmiş ülkeler** için kişi başına günde *1 dolar kabul edilirken,*
  - **Latin Amerika ve Karayipler** için bu *2 dolar,*
  - **Türkiye'nin de dahil edildiği Doğu Avrupa ülkelerin de** içinde bulunduğı öbek için *4 dolar,*

- **Gelişmiş ülkeler için** *14.40 dolardır.*

- **Eşitsizlik ya da Göreli Yoksulluğu:** Aynı toplumda bireylerin ya da ailelerin yaşam ölçütleri ve gelirleri diğerleri ile karşılaştırılarak yapılan yoksulluk tanımıdır.
- **İnsani Yoksulluk:** İyi hayat sürdürme fırsat ve seçeneklerinden yoksun olmak.
- **Göreli Yoksulluk:** Toplumda kabul edilebilir en aşağı tüketim düzeyinin altında kalanlar. Bu tüketim düzeyi mutlak yoksulluğun üzerindedir.
  - **Başka bir tanımla göreli yoksulluk,** Maddi kaynakların, toplumda adet haline gelmiş veya en azından özendirilen ve onaylanan olağan etkinliklere katılımın, konfora ve yaşam koşullarına sahip olmanın olanaksız veya son derece kısıtlı hale gelecek kadar yetersiz olmasıdır.
  - **Diğer tanım,** hane halkı gelir ve tüketim harcamalarının bir toplumda ya da ülkeler arasında, bölgeler, kentler, sektörler ve meslekler vb. Ölçütler temel alınarak mevcut koşullarına göre ortalama gelire sahip olanlarla olmayanlar arasındaki açıklığı ifade eder.
- **Öznel Yoksuluk:** Bireylerin yaşam koşullarının farkındalıkları ekseninde değerlendirme yapılarak, bireyin sahip olduğu refah değerlendirmesinin temel alındığı yaklaşımdır.
- **Tüketememe Durumu Olarak Yoksulluk:** Modern toplumun temel karakteristiği olan tüketim fonksiyonunu yerine getiremeyen, haliyle tüketim toplumunda tüketemedikleri için olağan toplumsal yaşayışını devam ettiremeyen insanlar.

YENİ KENT YOKSULLU VE AYIRT EDİCİ ÖZELLİKLERİ

- **Kentsel yoksulluk kavramı,** kentsel mekandaki yoksulluğun, küreselleşme süreçlerinin etkisiyle belirli bölgelerde yoğunlaşmanın yanında ayrışma, gettolaşma ve hatta kutuplaşma eğilimini içermektedir.
- **Kentsel yoksulluk:** Ekonomik ve sosyolojik yaklaşımlarla kent ve bölgesinin belirli kaynaklardan yoksun olma, bir ekonomik mekanizma ya da bir toplumsal gerçeklik anlamında kentin göreli dengesizliği, düzensizliği ve bozulmuş işlevselliği olarak da açıklanmaktadır.
- **Yeni ve eski yoksulluğu ayıran özellikler ERDEM ve BAYET'in çalışmalarında belirtilmiştir.**
- **Eski Yoksulluk:**Doğaya bağlılıktan, çalışamamaktan ve kıtlıktan kaynaklanan muhtaç olma durumudur.
- **Yeni Yoksulluk:** Ekonomik yoksunlukların yanında toplumsal, kültürel ve çevresel risklerin dolaşımını içeren yoksulluktur.
- **Kent yoksulluğunu kapsayan ana değişkenler:**
  - Gelir ve işte sınırlı kabul.
  - Enformelleşme.
  - İşsizlik ve kayıt dışılık.
  - Yetersizlik ve güvensiz yaşam koşulları.
  - Zayıf kentsel altyapı ve hizmetler.
- Batı'da özellikle **2.dünya savaşından sonra,** *fordist yapıdan post-fordist* yapıya, r*efah devletinden çalışma refahına ulusal organizasyonlardan küresel organizasyonlara* geçiş sürecinde ortaya çıkmış ve yeni kent yoksulluğu olarak ele alınmaya başlamıştır.
- **Yeni kent yoksulluğunun** yaşandığı toplumlar aynı zamanda **risk toplumlarıdır.**
- **Risk toplumu kavramını** çalışmalarında odak yapan **Ulrick Beck, s**anayi toplumunun geçmiş dönemlerde bilinmeyen yeni pek çok tehlike ile risk yarattığına dikkat çekmektedir.
  - **Ona göre,** sanayi modernliği yoksulları risk ltında bırakırken, eğitim ve refah gibi kurumlar, bireyleri sınıfa özgü risklerden korunmuştur.
- **BM** büyük kentlerde sağlık, barınma ve temel hizmetler üzerine yayınladığı **2000** yılı raporunda **43** ülkenin farklı bölgelerindeki kentlerde son 20 yılda büyük kentlerin sakinleri için *refah paylaşımının kötüleştiği, sosyal adaletin zayıfladığı, çevresel risklerin ve yoksulluğun arttığı* görülmektedir.

Eski Yoksulluk	Yeni Yoksulluk
Kıtlık yoksulluğudur. Yoksulluk doğaya bağlılıktan ve kıtlıktan kaynaklanır, yani ihtiyaç maddeleri kıt olduğu için yoksulluk vardır.	Risk yoksulluğudur. Doğa dışı yoksulluk, her şey bol olsa bile yoksulluk var olabilmektedir. Refah devletinin koruyuculuğu yoktur. Geniş bir kitle işini kaybetme riski ile karşı karşıya olup, çalışanlar sistem dışına atılma riski ile karşı karşıyadırlar.
Sadece ekonomik alanla bağlantılıdır.	Sadece ekonomik değildir, yani gelir önemli olmakla birlikte tek etken değildir. Gelir azlığı ve buna bağlı olarak tüketememek, sosyal çevreden toplumdan dışlanmak. Tüketim toplumunda tüketemediği için normal toplumsal yaşayış devam ettiremeyen insanların durumunu anlatan yoksulluktur.
Çalış(a)mamak, iş bulmamakla bağlantılıdır.	Tüketememekle ilgilidir. Tüketici olamayanlar veya çalışıp yoksul olan 'defolu tüketici'lerle bağlantılıdır.
Ekonomik temellidir.	Basitçe ekonomik değil, sosyal ve kültürel kimliğe işaret eder. Yoksulluk kültürel devamlılığın sağlayıcısı olarak görülür.
Yoksulluk dönüşümlü bir süreç olarak görüldüğünden yoksulluktan kurtuluş ümidi vardır.	Yoksulların yoksulluktan kurtuluş ümitleri kalmamış ve toplumsal ve çevresel riskler artmıştır.

- **Dünya Bankası'nın 2008** yılında yayınladığı *"Urban Poverty: A Global View" raporunda* yoksullukla istihdam arasındaki ilişkide yoksulluk ve boyutlarına vurgu yapılmış, yoksullara sunulan hizmetlerin yetersizliği üzerinde durulmuş ve mekansal yoksulluk ve sosyal dışlanma süreçlerinin önemine odaklanılmıştır.

KENT YOKSULLUĞUNDA ÇEVRENİN BELİRLEYİCİLİĞİ

- **Kent yoksulluğunu çevresel bağlamda ele alındığında literatürde(edebiyatta) yoksulluk ve ekosistem ilişkisinde UNEP'İN de temel aldığı ANA BİLEŞENLER şöyle ele alınabilir:**
  - Yeterli beslenmemek,
  - Hastalanma riskinin sıklığı,
  - Temiz bir çevrede ve güvenli bir mekanda yaşayamamak,
  - Yeterli ve temiz su bulma güçlüğü,
  - Temiz havaya sahip olamamak,
  - Isınabilmek ve yemek yapabilecek enerjiye sahip olamamak,
  - Şiddetli doğa olayları, seller, tropik fırtınalar, toprak kaymaları ile baş edememek,
  - Sürdürülebilir idare kararlarını yapamamak,
  - Sürdürülebilir gelir akımını başaramama,
  - Geleneksel tıbbı kullanmak.

- **Aslında çevresel sağlık** sorunları da büyük çoğunlukla yoksulluğun yaşanmasıyla ilgili olarak karşımıza çıkmaktadır. Konuya uluslararası düzeyde ilgi daha çok **1990'lı yıllarda** başlamıştır.
- **ÖRNEĞİN;**
  - **1994** *İnsani Gelişme Raporu'nda* altı çizilen tehditler *küresel su krizi ve iklim değişikliklerini* kapsar.
  - **1996** raporunda çevresel güvenlik,
  - **1998 r**aporunda ise adaletsizlik ve çevresel bozulma ortak dikkat çeken konular.
  - **Asit yağmurları, ozon tabakasının delinmesi ve iklim değişikliği** yoksulların en çok etkilendiği konulardır.
  - **Benzer biçimde 2002** *Güney Afrika-Johannesburg BM Çevre ve Kalkınma Konferansında* hem yoksulluk hem de çevre sağlığı ve sorunları adına önemli sayılabilecek adımlar atılmıştır.
- **Özellikle** *BM, UNSECO, WHO/UNICEF* gibi kuruluşların raporlarında yoksul ülkelerin çevre sorunlarına dikkat çekilmekte ve rakamlarla konunun önemi belirtilmeye çalışılmaktadır.
- **2000'li yıllar 1.1 milyar insan** temiz içme suyuna erişememekte ve **2.6 milyar insan da** yetersiz sağlık koşullarında su ve temizlik konusunda sorun yaşamaktadır.
- **BM** insanların günlük temel ihtiyaçları olan içmek, yemek pişirmek ve temizlik için günde **20-50 litre suya ihtiyaç** olduğunu belirtmektedir.
  - **Oysa Mozambikte'ki s**u kullanım oranı ise kişi başına günlük **10 litreden azdır.**
  - **Bu oran Avrupa'nın b**irçok ülkesinde kişi başına su kullanımı 200-300,
  - **Türkiye'de** 111 litre,
  - **Amerika'da** 575 litredir.
- **UNDP 2006 raporunda da** vurguladığı gibi; "*Temiz suya erişilememktedir."* Cümlesi az gelişmiş ülkeler için kibarca "derin yoksulluk" demektir.
- **En yoksul bölgeler olan** *Sahra Altı Afrikası ve Güney Asya* ülkelerinde her gün çoğunluğu çocuk ve yaşlılardan oluşan yaklaşık **14 ila 30 bin kişi** suyla ilgili önlenebilir bir hastalıktan dolayı ölmektedir.
- **2003'te Kyoto'da** yapılan *3.Dünya Su Zirvesi'nde* su bir hak değil, "*temel insan ihtiyacı"* olarak nitelendirilmiş ve bu meşruiyetin katkısıyla da metalaşmış ve özelleştirilmesinin yolunu açılarak yoksulları daha mağdur hale getirmiştir.
- **Günümüzde 2.6 milyar insan,** yani gelişmekte olan ülke nüfusunun toplamının yarısı, yeterli kanalizasyon hizmetlerine erişememektedir.
  - **Örneğin** kanalizasyon hizmetlerine sahiplik oranı dünya ortalaması **%86 iken, Latin Amerika'da oran %35 ve Afrika'da sadece %18'dir.**

Dünyada önemli hastalıkların ve yaralanmaların %80'inden fazlasında çevresel risk faktörleri önemli rol oynamaktadır. Afrika ve Asya (Çin haricinde) çevresel sağlık ile ilgili hastalıklardan en fazla etkilenenlerdir. Çevresel sağlıktan en fazla etkilenen yoksul bölge Sahra-Altı Afrikası ve Güney Asya'dır. 2002'de Sahra-Altı Afrikasında, küresel nüfusun %10'u, tüm dünyadaki hastalığın %24'ü ve çevresel kaynaklı hastalıkların %29'udur.

TÜRKİYE'DE YOKSULLUK VE YOKSULLUĞUN BOYUTLARI

- **Ülkemizde 1980'lere** kadar geçen sürede yoksulluk, daha çok geleneksel dayanışma kurumları ve ilişkileri bağlamında ele alınmıştır.
- **Bireyin muhtaçlıklarının a**ile ve geleneksel akrabalık ilişkilerinin yanında hayırseverlerin yardımıyla giderilmeye çalışılan, savaş zamanlarında geçici kamusal tedbirlere hafifletmek istenen geçici bir durum olarak görülmüştür.

- **Yoksulluğun tanımlanması** ve ölçülmesi ile ilgili çalışmalar ise, **1980'lerin ikinci yarısına denk** gelirken, **kent yoksulları** üzerine yapılan çalışmalar ancak **1990'larda başlamıştır.**
- **1990'lı** yıllarda hazırlanan hazırlanan kalkınma planlarında ilk kez Türkiye'deki yoksulluktan söz edilirken "mutlak yoksulluk" ifadesi yer almıştır.
- **2001'deki Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Raporu'nda** mutlak yoksulluğu giderecek, göreli yoksulluğu azaltacak önlemlerin alınması gereğine işaret etmiştir.
- **1987 yılında** yoksulluk sınırının altında yaşayanların oranı tüm dünya nüfusun %40'ına ulaşırken, en az gıda harcama düzeyine sahip olamayanların oranı,yani mutlak yoksulluk oranı, **1994'de** %8 olmuştur.
- **Ekonomik krizin ağır yaşandığı 2001** yılında Türkiye'de aylık kazancı yoksulluk sınırının altında olan hanelerin oranı %31'e ve çalışan kesimdeki yoksulluk oranı da %50'lere ulaşmıştır.
- **Türkiye'de kırsal-kentsel** yoksulluk boyutlarına baktığımızda **2004** yılında kentlerin yoksulluk oranı yaklaşık %13 iken bu oran kırsal'da %35 civarındadır.
- **Ancak kentlerde yaşayan** nüfusun %68 civarında olduğu düşünüldüğünde kent yoksullarının sayısı oransal olarak daha fazladır.
- **Dünya Bankası 2005 raporuna göre ise, Türkiye'de** gıda ve gıda dışı yoksulluk sınırı olarak anılan göreli yoksulluğun oranı ise %27 düzeyindedir.
- **2006 UNDP Raporuna göre de 2005** yılında Türkiye'de nüfusun %27'si yoksulluk sınırının altındadır.
- **Ülkemizde nüfusunun** %3.4'ü günlük 1 doların altında yoksulluk hattında yaşarken, %18.7'si şse günlük 2 dolar2ın altında yoksulluk sınırında yaşamaktadır.
- **Nüfusun %27'si** ise Türkiye'de ulusal yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır.
- **Türkiye'de hane halkı** büyüdükçe yoksulluk riski artmakta, eğitim düzeyi yükseldikçe azalmaktadır.
- **UNDP, çokboyutlu yoksulluk endeksi** verilerine göre de 2009 yılında Türkiye'de yoksuklluk oranı %27 iken, 1.25 doların altında yaşayan nüfusun oranı ise %2.6'dır. Nüfusun %15.4'ü eğitim hizmetlerine ulaşamıyorken, %16.0'sı ise sağlık hizmetlerine erişememektedir.

TÜRKİYE'DE KENTSEL YOKSULLUK-ÇEVRE İLİŞKİSİ

- **Su Kirliliği:** Su kaynağının fiziksel, kimyasal, bakteri-biyolojik, radyoaktif ve ekolojik özelliklerinin olumsuz yönde değişmesidir.
- **Türkiye'de** yoksullukla çevre arasındaki ilişki çok fazla ele alınmış bir konu değildir.
- **Çevreye ilişkin çalışmalar d**aha çok biyolojik çeşitliliğin korunması, tabiat koruma alanlarının düzenlenmesi, çevre koruma bölgelerinin belirlenmesi gibi daha çok fiziki çevrenin korunması, enerji ve sürdürülebilirlik üzerine yoğunlaşmaktadır.
- **1996'da** hızla kentleşmenin yol açtığı gecekondulaşmayı kontrol etmek için Gecekondu Kanunu çıkartılmıştır.
- **1971** tarihinde çıkarılan Su Ürünleri Kanunu ile su ürünlerinin ve yüzeydeki su kaynaklarının kalitesinin korunması amaçlanmıştır.
- **Ülkemizde** çevrenin evrensel bir değer olarak kabul edilmesi **1970'li** yıllarda kabul edilmişse de bu çabalar daha çok gönüllü kuruluşların öncülüğünde başlamıştır.
- **Çevreyle ilgili** ilk kamusal kurum olan Başbakanlık Çevre Müsteşarlığı **1978 yılında** kurulmuştur.
- **1996** yılında İstanbul HABİTAT 2 Konferansı toplanmış, sadece hükümetlerin değil, toplumdaki ve uluslararası arenadaki tüm oyuncuların çevre konusunda sorumluluk alması gereği tartışılmış, Rio konferansındaki gibi kabul görmüştür.
- **Türkiye'de** kentlerdeki yoksullukla bağımlı olarak su kaynaklarına erişimi, tarımda kullanılan kimyasal gübre ve ilaçların suya karışmasıyla ortaya çıkan s**u kirliliği** ve **hava kirliliği** sorunlarına odaklanmaktadır.

ÜNİTE SON